

บทที่ ๕

สรุปและขอเสนอแนะ

ในบทแรกของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้กล่าวถึงประวัติและพัฒนาการของห้องสมุดในประเทศไทย โดยเฉพาะห้องสมุดที่ได้รับความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศ ว่าเกิมนั้นกิจการของห้องสมุดยังไม่เป็นที่แพร่หลายหรือก้าวหน้าเท่าที่ควร ทั้งในด้านการสถานที่ การจัดบริการ การบริหารงานห้องสมุด และแม้แต่ผู้ใจห้องสมุดเองก็ไม่เข้าใจหรือเล็งเห็นประโยชน์อันแท้จริงของห้องสมุด ห้องสมุดส่วนใหญ่จึงมีลักษณะ เป็นห้องเล็ก ๆ จำนวนหนังสือและวัสดุต่าง ๆ มีอยู่ไม่มากนัก จัดอยู่ในตู้ปิดกุญแจ ไม่มีหลักในการจัดหนังสือ การให้บริการของห้องสมุดยังอยู่ในวงจำกัดมีเฉพาะบริการยืมหนังสือเท่านั้น บรรณารักษ์ที่ให้บริการมิได้มีความรู้ทางห้องสมุด ต่อมาเมื่อมีการเฝ้าสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ขึ้นจึงทำให้ความคิดและทัศนคติที่มีต่อห้องสมุดเปลี่ยนแปลงไป

บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศ เข้ามามีบทบาทในการจัดตั้งและปรับปรุงงานห้องสมุดให้ดีขึ้น ได้ปรับปรุงสถานที่ให้เป็นห้องสมุด ขยายบริการให้กว้างขวางขึ้น มีการจัดหมวดหมู่หนังสือ ให้เป็นระเบียบถูกต้องถี่ถ้วนมากขึ้น ถึงได้กล่าวไว้ในบทที่สองของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่มาช่วยปฏิบัติงานแล้ว ยังมีบรรณารักษ์บางคนได้เข้ามาทำการวิจัยสำรวจสภาพของห้องสมุด เพื่อให้ขอเสนอแนะและปรับปรุงกิจการคานนี้ อันมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ผู้บริหารและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้เล็งเห็นความสำคัญของห้องสมุดมากขึ้น แต่กระนั้นขอเสนอแนะบาง เรื่องก็ยังไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติ

เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้ได้ใจความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงได้กล่าวถึงผลของความช่วยเหลือและการให้คำแนะนำของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศว่าได้รับการปฏิบัติตามหรือ เป็นผลดีมากน้อยเพียงใดไว้ในบทที่สาม นอกจากนี้ยังได้กล่าวถึงความก้าวหน้าของห้องสมุดแต่ละ แห่งที่ได้รับความช่วยเหลือในด้านการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศด้วย ซึ่งมีผลแตกต่างกันออกไปในแต่ละสถาบัน แต่พอจะกล่าวได้ว่า ห้องสมุดในหลายสถาบันได้รับแนวทางการปฏิบัติงานจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศไว้ดำเนินการและเป็นผลดีต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน เช่น

ห้องสมุดวิทยาลัยวิชาการศึกษาระสาสมัคร เป็นต้น คำแนะนำจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่ก็ไม่ได้รับมาดำเนินการ เพราะขาดความพร้อมและความเหมาะสมบางประการ

ควยวิทยานิพนธ์ซึ่งจะศึกษาถึงบทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่มีต่อกิจการของห้องสมุดประเภทต่าง ๆ และการสอนบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย การวิจัยจึงครอบคลุมเฉพาะบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่ก่อนเข้ามาให้ความช่วยเหลือในประเทศไทยนั้นทำงานเป็นบรรณารักษ์ที่ห้องสมุดต่าง ๆ แต่ไม่ครอบคลุมถึงชาวต่างประเทศที่ไม่ได้เป็นบรรณารักษ์ แม้ว่าผู้นั้นจะมีบทบาทสำคัญต่อกิจการของห้องสมุดในประเทศไทย ควยเหตุนี้ในบทที่ ๔ ของวิทยานิพนธ์จึงเป็นการวิเคราะห์บทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่มีผลต่อการพัฒนาห้องสมุดและการสอนบรรณารักษศาสตร์ โดยได้ส่งแบบสอบถามไปยังบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่ยังมีชีวิตอยู่ ซึ่งส่วนใหญ่ได้เข้ามาในประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว โดยเฉพาะเป็นเวลาประมาณ ๒๕ ปีที่ล่วงมาแล้ว เอกสารเรื่องราวที่เกี่ยวข้องส่วนใหญ่มีจำนวนจำกัดและสูญหายไปบ้าง อาจเนื่องจากเวลาที่ล่วงมานานแล้ว ทำให้การวิจัยนี้ขาดรายละเอียดที่ควรมีในเรื่องบางเรื่องไป อีกประการหนึ่ง คือไม่สามารถติดต่อกับบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศบางคนได้เพราะไม่สามารถจะหาที่อยู่หรือที่ทำงานได้ แม้ว่าจะติดต่อสอบถามจากบรรณารักษ์หรือผู้ร่วมงานในหน่วยงานนั้น ๆ แล้วก็ตาม จึงทำให้การวิจัยนี้ไม่สมบูรณ์เท่าที่ปรารถนา

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยปรากฏว่า บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่มาช่วยงานห้องสมุดนั้น รวมทั้งสิ้น ๒๗ คน ถึงแก่กรรมแล้วสองคน ในจำนวน ๒๕ คนนั้น บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศส่วนใหญ่มีบทบาทสำคัญต่อกิจการห้องสมุด จัดเรียงลำดับความสำคัญได้ดังนี้ คือ งานด้านเทคนิคของห้องสมุด งานบริหาร เช่น จัดคักแปลง และมีส่วนในการสร้างอาคารห้องสมุดใหม่ สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และงานบริการ ความช่วยเหลือของบรรณารักษ์เหล่านี้อาจกล่าวได้ว่ามีประโยชน์ต่อกิจการและพัฒนาการความเจริญของห้องสมุดอย่างมาก

บทบาทที่สำคัญของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศมีสองประการคือ การช่วยจัดตั้งห้องสมุดในระยะแรก และการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ จำนวนบรรณารักษ์ที่มาช่วยกิจการทั้งสองด้าน โดยเฉลี่ยแล้วมีจำนวนใกล้เคียงกันคือ ประมาณ ๗:๘ นอกนั้นใคร่ช่วยงานด้านอื่น จะเห็นได้ว่าในปัจจุบัน งานทั้งสองประเภทนี้ได้เจริญก้าวหน้าจนเป็นที่น่าพอใจ

ในระยะแรกนั้น การที่มีบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศมาช่วยกิจการของห้องสมุด นับว่าเป็นผลคืออย่างยิ่ง เพราะแต่เดิมนั้น ห้องสมุดยังอยู่ในระยะแรกตั้งมีการจัดไม่ถูกวิธี ยังไม่มีการสอนเรื่องการใช้ห้องสมุด ผู้ใช้เองก็ยังไม่เห็นความสำคัญของห้องสมุด และขณะนั้นห้องสมุดมีอยู่เพียงไม่กี่แห่ง ส่วนใหญ่เป็นห้องเล็ก ๆ หนึ่งสี่อยู่ในตู้ปิด มีเจ้าหน้าที่คอยดูแล ฉะนั้น บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่เข้ามาช่วยวางรากฐานงานในห้องสมุดที่เพิ่งตั้งใหม่ จึงนับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุด

ในปัจจุบัน กิจการของห้องสมุดในประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่าก้าวหน้าพอสมควร สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดังจะเห็นได้จาก การที่มีห้องสมุดที่ตีพิมพ์มาตรฐานหลายแห่ง บางแห่งนั้นดำเนินงานได้โดยมิได้มีบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศเข้ามาช่วยเหลือเลย บรรณารักษ์ไทยมีการศึกษา และมีประสบการณ์ด้านห้องสมุดมากขึ้น ได้ไปปฏิบัติงานตามห้องสมุดต่าง ๆ ในต่างประเทศ ได้เห็นเทคนิคและความเจริญก้าวหน้าใหม่ ๆ ด้านห้องสมุด ประกอบกับการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในประเทศก็แพร่หลาย มีสถาบันหลายแห่งจัดสอนวิชานี้จนถึงระดับปริญญาโท ฉะนั้นจึงมีความเห็นว่า ภารกิจหรือหน่วยงานระหว่างประเทศจะส่งบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศ เข้ามาช่วยดำเนินงานห้องสมุดร่วมกับบรรณารักษ์ไทยก็เป็นที่น่ายินดี แต่ถาจะเป็นการจ้างบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศเข้ามาแล้ว เป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะงานห้องสมุดนั้น เชื่อว่ามีผู้มีความรู้ความสามารถอยู่เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และความรู้ความสามารถนั้นมิได้คอยไปกว่าผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศเลย ฉะนั้นจึงควรหาทางลดการนำเข้าผู้เชี่ยวชาญชาวต่างประเทศลงใหม่ เพียงเฉพาะเรื่อง

ที่บรรณารักษ์ไทยไม่มีความสามารถจริง ๆ เช่น เรื่องที่ใหม่นอกเหนือประสบการณ์
 เรื่องทางเทคนิค เป็นต้น จึงขอเสนอว่า เมื่อเกิดปัญหาหรือต้องการคำแนะนำเรื่อง
 การดำเนินงานห้องสมุดควรจะปรึกษาก่อนในหมู่บรรณารักษ์ชาวไทย โดยอาจให้
 สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการติดต่อได้ และถ้ายังไม่สามารถ
 แก้ปัญหานั้น ๆ ได้ จึงค่อยเชิญบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่เชี่ยวชาญมาร่วมให้คำ
 ปรึกษาและแนะนำอีกครั้งหนึ่ง

จากการค้นคว้าและเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีข้อเสนอแนะบาง
 ประการเกี่ยวกับบทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่ติดต่อพัฒนาการด้านห้องสมุด
 และการสอนบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย ดังนี้ คือ

๑. ห้องสมุดโรงเรียนในขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา และยังไม่
 เคยมีบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศมาช่วยกิจการของห้องสมุดโรงเรียนโดยตรง ฉะนั้น
 กระทรวงศึกษาธิการอาจติดต่อหน่วยงานหรือองค์การระหว่างประเทศโดยเฉพาะองค์
 การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติให้จัดส่งบรรณารักษ์มาช่วย
 ปฏิบัติงานด้านห้องสมุดโดยร่วมมือกับศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุด

๒. บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่องค์การและหน่วยงานต่าง ๆ ส่งเข้า
 มาช่วยปฏิบัติงานห้องสมุดนั้น ควรจะมีระยะเวลาในการปฏิบัติงานอย่างน้อยหนึ่งปี ควรจะ
 มีประสบการณ์ในงานห้องสมุดอย่างเพียงพอ ควรศึกษาถึงภูมิหลังของหน่วยงานที่จะมาปฏิบัติ
 งานเสียก่อน และที่สำคัญที่สุด คือ ควรจะเข้ากับทีมงานคนไทยได้

๓. เมื่อบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศผู้นั้นเดินทางกลับไปแล้ว ควรจะได้มี
 การติดตามผลการปฏิบัติงานว่าห้องสมุดนั้น ๆ ดำเนินกิจการต่อไปได้ผลดีเพียงใด ประสบ
 ปัญหาอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้ให้ความช่วยเหลือ เสนอคำแนะนำและความคิดเห็นเพื่อแก้ไข
 สถานการณ์ ๆ ทั้งนี้ควรจะเป็นการติดต่อกันทั้งสองฝ่ายระหว่างบรรณารักษ์ไทยและบรรณารักษ์
 ชาวต่างประเทศในช่วงเวลาประมาณ ๒ ปี

๔. บรรณารักษ์ที่ส่งเข้ามานั้น ควรเข้ามาช่วยปฏิบัติงานจริง ๆ มีส่วนร่วมเป็น
 ตัวจักรกลอันสำคัญร่วมกับบรรณารักษ์ไทย มากกว่าที่จะเข้ามาสำรวจสภาพของห้องสมุด
 และให้คำแนะนำไว้ ทั้งนี้เพราะการสำรวจนั้นไม่ว่าจะเป็นองค์การ มูลนิธิต่างประเทศ
 ส่งเข้ามา หรือเดินทางเข้ามาสำรวจด้วยตนเอง มักไม่ไต่ผลเท่าที่ควร เพราะ

ก. บรรณารักษ์ชาวต่างประเทศนั้นเดินทางเข้ามาในช่วงระยะเวลาอันสั้น คือ ประมาณ ๒ - ๔ เดือนเป็นอย่างมาก เวลาส่วนใหญ่จะใช้ในการไปเยี่ยมชมและสังเกตสภาพการณ์ของห้องสมุดต่าง ๆ ตามที่ผู้สำรวจต้องการ ฉะนั้นจึงไม่ได้เห็นงานของห้องสมุดละเอียดมากนัก

ข. ข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจนั้น ส่วนใหญ่ได้จากการสังเกตและสอบถามจากบรรณารักษ์และผู้ที่เกี่ยวข้อง ฉะนั้น เมื่อผู้สำรวจได้เสนอความคิดเห็นในอันที่จะแก้ปัญหาที่ห้องสมุดประสบอยู่ ความคิดและข้อเสนอแนะนั้นมักจะเป็นความคิดของบรรณารักษ์หรือผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งช่วยให้เห็นว่าเมื่อมีเหตุการณ์เช่นอย่างนั้น ควรวิธีแก้อย่างไร ซึ่งปัญหานั้น ๆ แม้แต่บรรณารักษ์เองก็ไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ ฉะนั้นข้อเสนอแนะนั้นจึงมีใ้ก่อให้เกิดประโยชน์อันใด

ค. ถ้าเป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มาจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศจริง ๆ ข้อเสนอแนะนั้นบางครั้งไม่สามารถปฏิบัติตามได้ ทั้งนี้เพราะระบบราชการและการบริหารงานของไทยนั้นแตกต่างไปจากของต่างประเทศ ซึ่งมีระบบการทำงานอีกแบบหนึ่ง อย่างเช่น การเสนอให้แก้ไขกฎหมาย พระราชบัญญัติ หรือ พระราชกฤษฎีกาต่าง ๆ ที่ประกาศใช้อยู่

ง. คำแนะนำบางประการนั้นไม่มีประโยชน์เท่าที่ควร เพราะเกี่ยวกับเรื่องปลีกย่อยที่เกี่ยวกับความสะดวกสบายในการปฏิบัติงานห้องสมุดเสียมากกว่าจะเป็นการชี้ให้เห็นถึงปัญหาและวิธีแก้ไข

ฉะนั้น ถ้าข้อเสนอแนะจากบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศที่เข้ามาสำรวจในกรณีเช่นนี้ ไม่ได้นำมาปฏิบัติหรือไม่สามารถจะปฏิบัติตามได้ การสำรวจและการวิจัยนั้นก็เสียเวลาและแรงงานโดยใช่เหตุ

๕. ควรมีการแลกเปลี่ยนบรรณารักษ์ระหว่างประเทศขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณาจารย์บรรณารักษศาสตร์ เพื่อให้เกิดความรู้มากยิ่งขึ้น จะได้นำมาเผยแพร่และปรับปรุงงานห้องสมุดและภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ต่อไป

หัวข้อการวิจัยที่ควรศึกษาต่อไป คือ

๑. บทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศต่อห้องสมุดขององค์กรระหว่างประเทศและห้องสมุดประเภทอื่น ๆ ที่มีในประเทศไทย
  ๒. องค์กร มูลนิธิและหน่วยงานระหว่างประเทศที่ให้ความช่วยเหลือและความสนับสนุนงานห้องสมุดและการสอนบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทย
-